

THEOLOGIA SYSTEMATICA

Hans Klein*

Nagyszeben

A teológus mesterség**

Egy Nyugaton közismert parlamenti politikus írja emlékirataiban,¹ hogy 1955-ben egy szovjetunióbeli látogatás alkalmával megkérdezte Hruscsovot: hogy lehet az, hogy a Szovjetunió rakétákat tud gyártani, de nem képes arról gondoskodni, hogy a szállodákban ne csöpögjön a vízcsap? Hruscsov erre azt válaszolta, hogy a rakétagyártáshoz csak zsenikre van szükség, de a nem csöpögő vízcsapok gyártásához százötven éves kézműves hagyomány kell.

Ebben a válaszban benne van a minket érdeklő gondolat. A szocializmus válójában semmit nem tett a kézművesek érdekében. A kézművességet, ha egyáltalán létezett, mellőzték a kommunista diktatúra éveiben. Zsenikre szükség volt, őket tárt karokkal fogadták, ha a rendszer szolgálatába álltak. De csakis akkor, ha beálltak. A kézműves nem kellett, hiába értette is, végezte is a dolgát önállóan. Őt nem támogatták. Nyilván azért mellőzték és üldözték a kisiparosokat – s ezt

* Hans Klein (Nagyszeben, 1940) Nagyszebenben végezte teológiai tanulmányait. A bánásgyi Lieblingben végzett segédlelkészi szolgálat (1962–1963) után Lugoson és Szászkeresztúron (ném. Deutsch-Kreuz, rom. Criș) volt lelkész. Doktori címet 1972-ben szerzett bibliai teológiából, és már ettől az évtől kezdve ószövetséget és vallástörténetet tanított az kolozsvári Egyetemi Fokú Egységes Protestáns Teológiai Intézet nagyszebeni szász evangélikus karán, majd 1982-től nyugdíjba vonulásáig az újszövetség professzoraként oktatott. 1984 óta a Studiorum Novi Testamenti Societas tagja. Fő kutatási területe Lukács evangéliuma, amelyhez kommentárt is írt (*Das Lukas-evangelium. Kritisch-exegetischer Kommentar über das Neue Testament*, Bd. 1,3. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen 2006).

** Az itt közölt írás annak az előadásnak szerkesztett változata, amely *Theologie als Handwerk* címmel hangzott el 2006-ban a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézetben. Korábban megjelent változa: *Handwerkliche Voraussetzungen der paulinischen Theologie*. In: *Wiener Jahrbuch für Theologie* (2002/4), 325–337. Újraközölve In: Klein, Hans *Entwicklungslinien im Corpus Paulinum und weitere Studien zu Paulustexten*. Hg. Tobias Nicklas. *Forschungen zur Religion und Literatur des Alten und Neuen Testaments*, 265. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen 2016, 354–360. Angol fordítása: *Craftmanship Assumptions in Pauline Theology*. In: Christopherson, Alf – Claussen, Carsten – Frey, Jörg – Longenecker, Bruce (eds.): *Paul, Luke and the Greco-Roman World: Essays in Honor of J. M. Wedderburn*. *Journal for the Study of New Testament Supplement Series* 217. Sheffield Academic Press, London–New York 2002, 94–101.

¹ A politikus neve *Carlo Schmidt*. Idézni sajnós nem tudom, az illető könyvem elveszett. Nem emlékszem például arra, hogy az 1955-ös látogatás alkalmával valóban Hruscsov pártfőtitkár volt-e a beszélgetőpartnere, vagy Bulgaryin miniszterelnök.

Hruscsov is tudta, csak válaszában nem említette –, mert a kézművességgel bizonyos mentalitás jár együtt. A kézművesnek saját életfilozófiája van.

Véleményem szerint a kommunizmus bukása után folytatnunk kell a kézműves hagyományt. Fel kell élesztenünk a teológiát is mint mesterséget, éspedig oly módon, hogy hallgatóinknak megtanítsuk a teológus mesterséget. Ennek érdekében előadásomban először arról fogok beszélni, hogy milyen a kézműves mentalitás a paraszti mentalitással szemben. Másodszor arról szólok, hogy miként értendő és hogyan tanítható a teológia mint mesterség. Harmadszor meg kell vizsgálnunk, hogy szabad-e egyáltalán a teológiát mint mesterséget űzni; végül pedig néhány következtetést szeretnék levonni.

1. A paraszti mentalitás és a kézműves mentalitás

A paraszti mentalitásnak van egy előfeltétele. A paraszt tudja, hogy az ember a természet jelenségeitől függ. Bármilyen gondosan is művelte meg földjét, a jégverés percek alatt megsemmisítheti a termést. A termés akkor is veszélybe jut, ha az eső túl keveset vagy túl sokat esik. De azt is tudja, hogy ha termelni akar, földdel kell rendelkeznie; és jó szerszámokkal is kell rendelkeznie, hogy könnyítsék munkáját. Az első feltétel tehát a *földbirtok*. De hogy van földje vagy nincs földje, az nem annyira a teljesítményén, mint inkább a státusán múlik. Ezért vigyáztak például az ószövetség idejében arra, hogy a bajba jutott földműves ne váljék nincstelenné. Az ószövetség szemlélete szerint a földet nem lehet hosszú időre elidegeníteni. Bizonyos idő lejárta után vissza kellett adni, mert nélküle az ember élete jutott kockára.

Mindig voltak olyanok is, akik nem rendelkeztek földbirtokkal, mégis élniük kellett. Ezek napszámosoknak vagy szolgálknak szegődtek el. Életük kevésbé volt biztonságos. De ez az osztály nem tudott olyan életfilozófiát kialakítani, amely egy fejlettebb társadalom alapjául szolgálhatott volna. Csak a 19. században jelentkeztek olyan gondolkodók, akik világszemléletet alkottak a vagyontalan munkások számára.

A parasztok megpróbálták védekezni a sanyarú életkörülmények ellen. Természeti csapás után a paraszt kötelességének érezte, hogy szomszédján segítsen. És nemcsak a szomszédján. Mivel tudta, hogy neki földje van, s ezen újra és újra arathat, megszokta azt, hogy a saját javait másokkal is megossza. Hadd részesüljön a természet, az ég áldásában az is, akinek nincs! Ezért törvény szabályozta a tallozást a mezőn és a kertben. Előírták, hogy aratáskor valamennyi termést ott kell hagyni a szegényeknek.

Ebben a szemléletben a királyra hárult az a feladat, hogy gondoskodják az elosztásról, a kiegyenlítésről. Gondoskodnia kellett a szegényekről, különösképpen

az özvegyekről és az árvákról. Ennek a gondolkodásmódnak ez az alapja: amid van, azt mind kaptad, ezért meg kell azt osztanod másokkal is.

Ebben az összefüggésben a munkának nincs önértéke. Az ószövetségi ember nem arra vágyik, hogy dolgozzék, hanem arra, hogy a fügefá alatt pihenjen. Ebben a gondolkodásmódban nincs helye az alkotó munkának, az ember nem törekszik arra, hogy átalakítsa valamivé azt, amije van. Fennáll ugyan a mohó gyűjtés, a halmozás lehetősége, de ezt a szemléletet már Ézsaiás, majd Jézus is élesen és hatékonyan elítélte. Ilyen alapon kézenfekvőnek látszik az a gondolkodásmód, amely szerint a boldog életet a szerencsés körülmények teszik. A paraszti gondolkodásmódhoz tartozott tudni azt, hogy az ember kegyelemből, méghozzá meg nem érdemelt kegyelemből szabadul meg. A hit által való megigazulás tana a parasztember számára mindig is idegen tan maradt.

Egészen más a kézműves észjárása. Lehet, hogy alig van vagyona, csak egy darab fája és egy bicskája például, de azzal már csodaszép faragványt készíthet. A kézműves független a természeti jelenségektől. Csak anyagra van szüksége és hozzáértésre, és a kicsiből nagyot tud elkészíteni. A kézművest, ha csak egy kicsit is tehetséges, örömmel tölti el a munkája. Alkothat, az alkotásban egy kicsit önmagát is adja, és a munka öröme értelmet adhat életének is. Nemcsak azért dolgozik, hogy kenyere legyen. Számára a munka egyfajta öncél is lehet, mert magában hordozza a beteljesülést. Hogy emellett még a kenyerét is megkeresi vele, az külön ajándék a kézművesnek. Munkájának mégsem a pénz a mozgatórugója, hanem az az élmény, hogy olyasmit alkothat, ami neki örömet szerez.

Mivel a kézműves kevésbé függ a természettől, és alkotó munkát végez, úgy hisz a Teremtőben, hogy össze is méri magát vele. Ebben az észjárásban kézenfekvő az a gondolat, hogy az üdvösségért tenni is kell valamit. A kézművesek könnyebben megértették a cselekedetek általi megigazulás és a hit általi megigazulás gondolatát. Szerintem nem véletlen, hogy a Jézus által említett farizeus, aki magát igaznak tartotta, a kézműves rendhez tartozott. Pál pedig, aki szembeszegült ezzel a gondolattal, és a hit által való megigazulást hirdette, inkább az „értelmiségiekhez” szólt, nem a parasztokhoz. Az sem véletlen, hogy a nagyvárosokban hirdette az ígét, míg a földműves élethez közelebb álló Didakhé inkább a Máté evangéliumára támaszkodik. Ne felejtjük azt sem, hogy maga Pál is kézműves volt. Aki maga is tudja, hogy a kézműves célja: tökéleteset alkotni, csak az értheti meg, hogy az üdvösséget ily módon nem lehet elérni. És végül nem véletlen az sem, hogy a bányászcsaládból származó Luther Márton fedezte fel újból a megigazulás tanát, s ezzel a céheknek és a városi lakosságnak leginkább megfelelő üdvösségtant fogalmazta meg.

Már ebből a rövid vázlatból kitetszik, hogy az istenhit közelebb áll a paraszt észjárásához, mint a kézműveséhez. A paraszt függ a Teremtőtől, a kézműves pedig hozzá méri magát. Ehhez járul még egy körülmény: a mesterséget meg

lehet tanulni. A földművességet is lehet tanulni, de nem éppen úgy. A járatlanhoz képest a tapasztalt paraszt sokkal többet tud, de ez inkább csak az időjárás megítélésére vonatkozik. Fontos tudnia, mikor vessen és mikor arasson. A paraszt legfőbb tudása az, hogy mindennek rendelt ideje van. Gondoljunk a prédikátor könyvére. Ám a kézművesnek nem mindegy, hogy miként fog hozzá a munkához. Míg a paraszt megtanulhatja apjától a földművelést, addig a kézműves arra kényszerül, hogy több mestertől tanuljon, mert csak akkor tudja a tanultakat szabadon variálni. A mesterembernek nem az időjárás megfigyelése, hanem a dolgok szakszerű megközelítése a legfontosabb. Ha a paraszt rosszul művelte meg a földet, akkor azt utólag helyre tudja hozni. De ha a fafaragó csak egyetlenyszer vág túl mélyre, az egész munkát előlről kell kezdenie.

E gondolatsor végén állítsuk fel a következő tételt:

A régi értelemben vett paraszti gazdálkodás ideje lejárt. Ma a parasztnak értenie kell a műtrágyához, traktort kell vezetnie, gépi felszereléssel kell rendelkeznie, s azt tudnia kell használni is stb. Tanulás nélkül ma már a paraszt sem boldogulhat. A kézművesség és a technika behatolt a paraszti gazdálkodásba is. Nincs többé földművesség kézművesség nélkül.

Jellemző, hogy a Marx-féle kommunizmus a paraszti mentalitásra épült. Azt követelték ugyanis, hogy a termelőeszközök kerüljenek köztulajdonba, amelyből mindenkinek legyen része, és minden ember lehetőleg ugyanannyit kapjon is igénye szerint. Ez a gondolat abból indult ki, hogy a természet (Isten) mindent nekünk adott, minden a miénk. Közösen gazdálkodunk vele, és mindenki kapja meg az őt megillető részt.

A Marx-féle kommunizmus bizonyos tekintetben persze túllépett a paraszti észjáráson. Ez már abból is látszik, hogy Marx a munkásosztályra számított. Ez a munkásosztály pedig úgy jött létre, hogy a kézművesek segítségével gépeket gyártottak. Ezeket a gépeket karban kellett tartani, de leginkább olyanok dolgoztak e gépeken, akik csak azok beállításához értettek. A futószalagmunkás nem volt kézműves. A kézművest pedig nem becsülték, csupán a munkáját akarták kihasználni. Így jött létre egy olyan társadalom, amely csak nagy nehezen tudta fenntartani azokat a gépeket, amelyeket gyártott. Sehol nem volt alkatrész, és sehol nem voltak olyan emberek, akik a gépeket igazán karban is tartották volna. A vízcsapok csöpögtek.

De végül a paraszttal sem törődtek. Mert olyan embereket választottak ki, akik engedelmességek, nem olyanokat, akik értették a dolgukat. A munkásokat könnyebb volt engedelmességre szoktatni, mert nekik a gépek törvényeihez is kellett alkalmazkodniuk. A kommunizmus tehát különös keveréke a paraszti mentalitásnak és a kézműves rend észjárásának. Ez utóbbinak csak hasznát akarta venni, támogatni viszont nem akarta. Eközben a paraszti észjárás sem tűnt el egészen.

Annnyira nem, hogy például az amerikai pénz még húsz évvel ezelőtt is aranytartalékokra, tehát természeti értékre épült. A német márka már korábban a német nép munkaerejére épült, a svájci frank pedig arra a bizalomra, amit az emberek a svájci bankokba vetettek. Még napjainkban is vitatkoznak azon, hogy a valutának aranytartalékra kell-e épülnie vagy nem. Egy hatalmas aranytartalékkal rendelkező országban ezt meg lehet tenni. De a pénznek ilyen módon történő biztosítása nagyon veszélyes. Ugyanis ez olyan, mintha az üzletember eladná saját irodája bútorait vagy a saját nagykabátját. Ezzel csak még jobban elvesz a pénzbe vetett bizalom, és a pénz elértektelenedik.

Látjuk, hogy mennyit változott a világ. Az egyes országok pénznemei már nem aranyra alapoznak, hanem az emberek munkájára, és még inkább a bizalomra. És éppen ez a bizalom az, amire minden kézműves büszke. Mert erre a bizalomra épül az ő munkája, s ez tartja meg az ő vevőkörét is. Aki jó portékát készít, és vevőjéről gondoskodik, számíthat arra, hogy munkáját értékelni fogják. Aki csak egyik napról a másikra termel, és vevőjével nem törődik, az nem számíthat erre a megbecsülésre.

Meg lehet tanulni így dolgozni. De amikor nekiállunk a munkának, tudnunk kell, hogy mi a legfőbb dolog: a pontosság, a precizitás, a tisztesség és mindenekelőtt a mesterségbeli tudás. Ezek nem velünk született képességek, hanem menet közben kell megtanulnunk őket.

Egészen más a zseni. Neki veleszületett talentumai vannak. Neki gyorsabb a felfogása, mint másnak, azonnaliak a reakciói, vannak gondolatai, tud kombinálni stb. Tanulással nem lesz senki zsenivé. Aki zseni, az zseni, aki pedig nem zseni, az nem az. A zseni azért tud, mert belső megérzései vannak. Az a feladata, hogy adományait a közösség szolgálatába állítsa.

Zsenik nincsenek állandóan, és nincsenek mindenütt. De a zsenitől lehet tanulni. Amit ellestünk, talán nem lesz ugyanolyan, de lehet gondosabb, alaposabb. A zseni nem helyettesíthető, de ha meglessük, mi is megcsinálhatjuk azt, amit ő. És vannak dolgok, amelyek egykor a zseni megérzéséből születtek, viszont hosszú évek óta kézműves gyakorlattal váltak jó dolgokká.

Mi, teológusok eddig örökké zseniket kerestünk, rendkívüli adománnyal megáldott embereket. És azt hittük, hogy a diákjaink majd – kis léptékben – ugyanazt fogják tenni, mint a zsenik. Zsenikeresésünkben oda jutottunk, hogy sokunk epigoná fújta fel magát: nagyra tartotta Mesterét, akit amennyire csak lehetett, utánózni próbált. Szokásunkká vált például nagy teológusokat idézni: azt mondta Kálvin, ezt állította Luther, Barthnak az az álláspontja stb. De gondolataikat nem tanultuk meg rendbe szedni, teológiailag értékesíteni a rendelkezésünkre álló eszközökkel, hogy így felelős módon elsajátítsuk őket.

2. Miként értendő és hogyan tanítható a teológia mint mesterség?

Ezzel rátértem előadásom második kérdésére. A teológus mesterséget meg lehet tanulni. De nem úgy, hogy újra és újra meghallgatjuk, mit mondott egyik vagy másik nagy teológus. De úgy sem, ha tanáraink tanítását kívülről vagy értelem szerint memorizáljuk, hanem úgy, hogy megtanulunk gondolkozni. Szerintem ez a legfontosabb: tanuljunk meg gondolkozni.

Amikor ezelőtt tíz évvel megszüntettük a kurzusok sokszorosítását fakultásunkon, diákjaink először siránkoztak. Ettől kezdve saját jegyzeteikből és más könyvekből voltak kénytelenek tanulni. Leginkább azt vártuk el tőlük, hogy az adott kérdésről legalább két különböző véleményt olvassanak el. Akkoriban a vendégtanárok sem nagyon érdekelték őket. Miért hallgassanak meg olyasmit, ami nem kell a vizsgára? Minden diák a vizsgáért tanult. Az volt a legfőbb céljuk, hogy jó jegyet kapjanak. A legjobb jegyet pedig az kapta, akinek legjobban sikerült felmondania a tanár véleményét. Nem tanultak meg egyénileg véleményt alkotni. Az egyéni vélemény egyébként sem volt érdekes, mert olyan rendszerben éltünk, amelyben csak „a fentről való” vélemény számított.

Nem sokkal ezután a szemináriumi rendszert is átalakítottuk. Némi szabadságot vittünk az iskolás felfogásba azzal, hogy a diákokra bíztuk, hogy a lehetséges 6 félév közül melyikben vagy melyekben látogassa az öt kötelező szemináriumot. Az öt témát előre lehetett tudni. Így már nyílt egy kis ablak az iskolás rendszeren. A diákoknak ez nagyon tetszett, s a szemináriumon, ahol közösen olvastunk egy-egy szöveget vagy beszélünk meg egy-egy témát, amire mindenkinek készülnie kellett, valami új kezdődött. Hozzá kell tennem, nem mindenki látta be, hogy ez így helyes. Még túlságosan új volt nekik.

Ezután megtettük a következő lépést is. Bevezettük az alapfokú szemináriumokat,² amelyeken a szövegekkel és témákkal való tudományos foglalkozás módszereit lehetett tanulni, s ebből lassanként kinőtt fakultásunk első „kisiparos” műhelye. Módszereket tanultak, fokozatosan megtanulták egymást bírálni, egymással vitázni, s így rendre kialakult a teológiai gondolkodás gyakorlata.

Ezután jött az 1989-es változás. Egy csapásra minden megváltozott. A diákok is, a tanárok is ki akarták beszélni magukat, és sokat akartak vitázni. És most már nem okozott többé gondot a módszer, a szövegekkel és kérdésekkel való tárgyszerű foglalkozás. Azóta látjuk, hogy a diákok nemcsak követni tudják az előadást, hanem élénkebben vesznek részt a megbeszéléseken, keresnek, kérdeznek, és könnyen formálják meg egyéni véleményüket.

² Németül „Proseminar“-t és „Hauptseminar“-t különböztetnek meg. Magyarul „alapfokú szeminárium”-ról és „emelt szintű szeminárium”-ról beszélünk. *(A fordító megjegyzése.)*

Végül is mi volt az, amit tettünk? Megtanítottuk diákjainknak, hogy miként kell könyvekből és tanulmányokból kivonatot készíteni; hogy lehet eltérő véleményeket egybevetni, illetve mit kell tenniük, ha azok nem hozhatók összhangba; hogy lehet szövegeket és megállapításokat átfogalmazni és ilyen formában elsajátítani; mi a tennivaló a párhuzamos helyekkel; hogyan kell igaz (vagy igaznak tűnő) állításokat tételezni, indokolni és helytelen állításokat elutasítani; hogyan lehet nagy teológusok kijelentéseit rendszerezni. Mindennek nemcsak tudományos jelentősége van, hanem gyakorlati is. Mert aki több véleményből tudja kialakítani a sajátját, az a tudományos vita, a lelkigondozói beszélgetés konfliktusaiban is könnyebben rátalál a helyes megoldásra. Könnyebben megítéli, hogy egy újsághírben mi igaz és mi hamis. Aki megtanul tudományosan dolgozni, olyan útra lépett, amelyen eljut a gondolkodáshoz, a már megtanult dolgok elmélyítéséhez és ellenőrzéséhez. Az út vége pedig az önálló, kipróbált szemlélet, amely nem azonosítja magát „a” teljes igazsággal, de segíteni fogja az életben azt, aki magának ezt kiművelte. Így válunk önállóan gondolkodó, a mesterségbeli tudás értelmében képzett teológusokká.

Ha a Bibliában keressük ennek a szemléletnek az alapját, hamarosan Pál apostolhoz jutunk. Neki is volt egy kézműves mestersége, és azt gyakorolta is. Meg is írta Thesszalónika gyülekezetének (1Thessz 2,9), hogy nem kívánt terhére lenni, s ezért éjjel-nappal munkálkodott. Persze ezt csak a nagyvárosban tehette meg. Ott fel sem merült az a gond, amit Jézus a szőlőmunkások példázatában érintett: *senki sem fogadott fel bennünket* (Mát 20,7), munkanélküliek vagyunk. Egy kézműves számára mindig akad munka a nagyvárosban, falun kevésbé. Ezért hangzik el például a Didakhében az a figyelmeztetés, hogy a szállást kereső *tekhnitész*t (kézművest) be kell fogadni. Pál apostol példája nyomán hangzik az Efézusi levélben is a követelés: *A tolvaj többé ne lopjon, hanem inkább dolgozzék, és abból, amit tulajdon keze munkájával szerzett, adjon a szűkölködőknek* (Ef 4,28). A munkanélküliség gondja itt fel sem merült. A kézműves talál magának munkát, dolgozni pedig kifizetődő. Aki tud egy mesterséget, annak biztos megélhetése van. Vele szemben a parasztember mindig azt tudta, hogy az ő munkája nem elegendő. Ma is látjuk, hogy nem elég dolgozni és termelni. Mert emellett a piac és a minőség is szükséges. Ez pedig mindig magától értetődő volt a kézműves számára.

3. Szabad-e a teológiát mesterségként űzni?

Most következik a legnehezebb kérdésünk. Azt kell ugyanis kérdeznünk: a Bibliában és általában a teológiában készen kapjuk-e az igazságot, vagy pedig ki-ki maga kell hogy megküzdjön érte (s akkor ez esetben az igazság csak egy emberre érvényes, tehát tetszés szerint változó)?

Erre a kérdésre a felvilágosodás, különösen Lessing kereste a választ, és ez a kérdés azóta is foglalkoztatja az egyházat: sáfára-é az egyház a (meglévő) igazságnak? Igazság-é maga az evangélium? Ha viszont nekünk, teológusoknak meg kell tanulnunk gondolkodni, gondolkodni tanulni pedig csak vitatkozva lehet, akkor az igazság veszélyesen szétforgácsolódhat. S akkor mi az értelme az ilyen teológiának?

Először is: az evangélium soha nem képezheti vita tárgyát. Nem vitatható az, hogy Isten szeret engem, s hogy – mivel Krisztus megváltott – nem kell többé félnem. Az evangélium közli velem Isten ígérését, s ezt csak hittel lehet elfogadni. Viszont mindig újra meg kell vizsgálnunk, hogy mi módon marad meg az evangélium evangéliumnak. „Örökkévaló szeretettel szerettelek téged” (Jer 31,3) – ez a mondat nem logikai ítélet, hanem ígélet. Akkor érvényes reám, ha elfogadom. Ha ígélet helyett mégis logikai ítéletnek tekintem, s belőle azt a (logikai) következtetést vonom le, hogy „Isten *engem* szeret”, könnyen önhitté válok, s így elveszítem ezt a szeretetet. Ugyanez érvényes az egyház minden nagy felismerésére. Könnyen elveszíthetjük evangéliumjellegüket, és rideg, üresen csengő mondatokká válnak. Az evangélium tehát mint Isten szeretetéről szóló örömmüzenet nem képezheti vita tárgyát.

Ám vitatni lehet és vitatni kell azokat a tartalmi vonásokat, amelyek az evangéliumot meghatározzák. Tudom, éppen erre a vitára illik az a fajta „bölcesség”, amelyet Pál a Korinthusiakhoz írt első levélben utasít el. Csak azért utasítja el, mert a vita megosztja a Krisztus testét, nem pedig azért, mert Pál helyteleníti az igazság keresését. Az igazság maga nem vitás, de mindig vitatható az objektív ítéletként megfogalmazott igazság. Aki ehhez az objektív igazsághoz közelít avégett, hogy a maga számára személyes igazsággá tegye, annak sokat segíthet ebben a vita és a mesterségbeli tudás.

Egy lépéssel még tovább kell mennünk. Mivel az igazság által megnőhet az én önzésem is, ez pedig sértheti a Krisztus testét, a saját megismert igazságot mindig a többi keresztyén ember igazságán kell lemérnem. Kézenfekvő lenne erre azt mondani: a keresztyén igazság a hitvalláshoz igazodik. Igen ám, de a hitvallásoknak – ahogy reformátoraink tanították – a Szentíráshoz és a Szentírás hiteles mondanivalójához kell igazodniuk. Az igazság nem szakadhat el a felebaráttól és az iránta való felelősségetől. Az igazság és a szeretet nem távolodhat el egymástól. Átvitt értelemben ez az igazi kézművesre is áll. Képességeit és munkáját a többi mesterember tudásához méri, s közben arra is figyel, hogy amit tesz, jó-é az embereknek. Nem jó kézműves az a kézműves, aki csak pénzt akar keresni, és nem embertársainak a javát. Már a régi görögök felismerték, milyen veszélyes az a *tekhnitész*, aki a közösség kárára önállósult. E veszély ismeretében született például a Hippokratész esküje.

A mesterség tanulásának van egy másodlagos gyümölcse. Aki több kézművestől tanulta mesterségét, tudja, hogy egy munkát többféleképpen lehet elkezdeni. Az egyik mester így csinálja, a másik úgy. A teológia területére átlépve: az egyik ezt a kiindulópontot tartja a legvonzóbbnak, a másik viszont másutt kezd el. A teológus mint kézműves tudja, hogy a Biblia és a teológiai tételek megközelítésének sok útja, módszere van. A fontos csak az, hogy saját látásmódjához a Bibliából, a hitvallásokból és a keresztyén emberek életéből vesse be a legjobb érveket, azaz készítse el a szebb és jobb „remekművet”.

Lehet, egyik-másik hallgatómban most feltámadhatott az a rossz érzés, hogy hát akkor nincs is objektív igazság. Ez a gond jogos, hiszen minden a kiindulási ponton múlik: a mesterségbeli tudáson. A parasztnak világos szabályok írják elő, hogy miként művelje meg a földet. A föld adva van. A kézműves pedig valamiből valami mást, újat készít. Nála a kiindulás nem adott. Ez ijesztő.

Ez az ijedség azon emberek félelméhez hasonló, akik egykor a sivatagi vallásból kerültek át a földműves vallás világába. Ha jól átgondoljuk Illés vagy Hóseás konfliktusait, megértjük, milyen nagy változásról van itt szó. Hóseás mondja például azt, hogy Isten visszaviszi az ő népét a pusztába, a vele megélt régi közösség korába (2,13). Az agrártársadalom rendje kételyeket hozott a JHVH-vallásba, és Hóseás attól fél, nehogy veszendőbe menjen ez a hit.

Ez a félelem nem csak Izráelre volt jellemző. A Krisztus előtti 5. évszázadban Aiszkhülosz is borzadva gondolt arra, hogy a paraszt meggyalázza a földet a szántással. Olyan ősi félelmek ezek, amelyek csak lassan ültek el. Ezért érthető, hogy nekünk is nehezünkre esik bevinni a kézműves mentalitást a hit világába. Huszonöt évvel ezelőtt azt kérdezte valaki: a technika világából is meríthetünk-e példát prédikációinkhoz, vagy csak a paraszti életből vehetjük ezt. A kérdés ma is aktuális, mert a földműves ember világa még mindig közelebb áll hozzánk. Világ-szemléletünk valahol itt cövekelt le. De ez hamar változni fog, mert a világ óriási tempóban változik. Ha nem tartunk lépést vele, olyan világról fogunk prédikálni, amelyik már nem az igehallgatók világa.

4. Mi következik mindebből?

Olyan teológusokat szeretnénk nevelni, akik értik a teológus mesterséget, azaz képesek önállóan véleményt alkotni, saját teológiai látással látni, mások szempontjaira figyelni, s ha kell, arra hajlani, és újra meg újra tanulni. Eddig úgy tudtuk, hogy az a lelképásztor teológus, aki letette lelkészi vizsgáit, s többet nem kell tanulnia, mert már mindent megtanult, és tudja mindazt, ami a hivatalához tartozik. Ezzel szemben az a teológus, akire mindinkább szükségünk van, igazi mes-terember. Olyan, aki mindig újat tanul, aki ennek érdekében hajlandó átképezni

magát, s aki tudja: a gyülekezetnek a legjobbat kell nyújtania, mert ezzel a gyülekezetnek is és önmagának is tartozik. Olyan, aki örül a teológiának, mint a művész a festményeinek vagy szobrainak. Önmagát és teológiáját kivetítve észrevétlenül ő maga is mássá lesz, szerény lesz, mint az igazi bölcsek. Mindig kész lesz megtisztítani az evangéliumot a letűnt korok terméketlen magyarázataitól, amelyek azért lettek meddővé, mert örök érvényű igazságokká kiáltották ki őket. Persze ennél a tisztogatásnál ügyelnie kell arra, hogy tartsa szemmel mind az atyák hagyományait, mind a keresztyén emberek életét. A teológus-kézműves önnön képességeit is felülmúlhatja, ha mesterségét jól elsajátította.

Közöttünk aligha akad zseni, aki magától megtanult volna „teológizálni”. Ezzel szemben van sok tehetséges fiatalemberünk, aki a teológus mesterséget megtanulhatja, és meg is akarja tanulni. Jó mesteremberekkel pedig sokra fogunk menni. Mert minket kevésbé érdekelnek a magasröptű gondolatok. Inkább az foglalkoztat minket, hogy életünket jól véghez vigyük és keresztyén módon éljük, hogy ne csöpögienek a vízcsapok.

Fordította Juhász Tamás

This presentation advocates for the revival of theology as a craft, specifically by teaching theological students the craft of a theologian. To achieve this, it raises three questions: 1. What is the artisan mentality compared to the peasant mentality? 2. How should theology be understood as a craft, and how can it be taught as such? 3. Is it even permissible to pursue theology as a craft? In conclusion, it draws several insights: the theologian we increasingly need is a true artisan who continually learns, is willing to retrain to provide the best for the congregation; who becomes humble by projecting themselves and their theology; and who, while respecting the traditions of the fathers and the lives of Christian people, is ready to purify the Gospel from the sterile explanations of bygone eras and proclaim it as eternal truths.

Keywords: theology as a craft, crafty theologian, peasant mentality, artisan mentality.